

lista, jotta kehityksestä välittyisi selkeämpi kuva. Wnuk-Lipiński (1995) mukaan on turha etsiä yhtä viitekehystä. Hedelmällisempää olisi antaa viitekehysten myös kehittyä kohteen mukana.

Jaakko Turunen

Lähteet

Duin, P. van; Polacková, Z. (2000), *Democratic Renewal and the Hungarian Minority Question in Slovakia. From Populism to Ethnic*

Democracy?, *European Societies*, Vol. 2/3.

Szacki, Jerzy (1995), *Liberalism after Communism*, Budapest: Central European University Press.

Wnuk-Lipiński, Edmund (1995), *Is a Theory of Post-Communist Transformation Possible?*, —*After Communism. A Multidisciplinary Approach to Radical Social Change*. Wnuk-Lipiński, E. (ed.), Varsova: PAN.

Muuntaja: transitio-Venäjän oppitunti

MUUNTAJA (Transformator), 2003. Tuotanto: Venäjä / Pietari / Kinoko. Ohjaus, käsikirjoitus, leikkaus: Antoine Cattin & Pavel Kostomarov (Lyhytelokuva, 16 min.)

Puhelin soi, Kinoko-ryhmä keräsi kalustonsa ja lähti matkaan. Dokumenttielokuvan teko voi alkaa joskus pikaisestikin. Vinkki aiheeseen tuli Antoine Cattinin ja Pavel Kostomarovin ystävältä, joka oli törmännyt Moskova-Pietari -valtatie varrella tieltä suistuneeseen rekkaan. Tai tarkemmin: ystävä oli pitänyt tupakkataukoa pienen kyläpahasen pienentareella ja antautunut keskusteluun onnettomuusauton kuljettajien kanssa. Nämä olivat jo ehtineet viettää muutaman päivän vartioimassa arvokasta lastiaan, tieltä ojaan kellahtanutta 50 tonnin painoista muuntajaa. Kuka pa sellaista urakkaa selvin päin kestäisi...

Antoine Cattinin ja Pavel Kostomarovin ohjaama *Muuntaja* (2003) voitti Tampereen elokuvajuhlien dokumenttisarjan pääpalkinnon maaliskuussa 2004. Tapasin molemmat elokuvantekijät hetimiten kilpailusarjan ensinäytöksen jälkeen. Ei voinut muuta kuin suitsuttaa ylistystä

talking head -tyylille uskolliselle ohjaustyölle. Ennakoin varovasti menestystäkin ja sain Pavelin työntämään taskuuni tapaamisen muistoksi elokuvan kopion.

Muuntaja on muodoltaan harvinaisen yksinkertainen lyhytelokuva. Siinä ei ole oikeastaan mitään muuta kuin yksi puhuva ja toinen vaikeneva pää – eivätkä nekään ole ihan lähikuvassa. Kameran edessä, rähjäisessä parakissa istuu kaksi mahdollisimman tyypillistä venäläistä rekkamiestä. Varsinainen *talking head* puhua pulputtaa koko ajan, toinen nuokkuu ja vaikenee. Jälkimmäinen ilahduttaa katsojia havahtumalla replikoimaan vasta aivan elokuvan loppumetreillä. Mutta minitarinan taustalla häilyy koko ajan Neuvosto-Venäjän transitio-tila, muuntuminen neuvostojen maasta joksikin muuksi, ken tietää miksi. Muuntajaa ja paljon vodkaa moiseen *Tševengur*-matkaan tarvitaankin – lääketta pakollisen muutoksen kourissa kituvien keski-ikäisten kansalaisten kasvukipuihin. Ihmisiä hekin, venäläiset miehetkin, joiden elinlän ennusteen tiedetään liikkuvan nykyisin jossakin 57-58 vuoden paikkeilla.

Muuntajassa onnettoman rekka-auton kuljettaja ja hänen vän-

kärinsä kokevat itsekin varttitunissa lievää vakavamman venäläisen transition. Alussa miehet ovat kenties vain pienessä, muutaman päivän nousuhiprakassa, mutta vähitellen humalatila syvenee, ja onnettomuushistoria myös samenee. Naistenpäivän vietto saa *talking head* -tarinassa jo perivenäläisiä ulottuvuuksia. Lyhytelokuvan oikea aikajana on pitkä, sillä rekkakuskit joutuivat päivystämään muuntajaansa kolmisen kuukautta. Kun apua siten saatiin nosto- ja hinaustöihin, kävi ilmi ettei muuntajaa enää voitukaan korjata. Se myytiin metalliromuksi. Lyhytfilmin loppujakso dokumentoi tapahtunutta valokuvin, asiayhteyteen sopivan ironisen musiikin säestämänä.

Muuntaja on moniulotteinen transitio-kuvaus – eräänlainen ikuisen transitioyhteiskunnan allegoria, jossa Venäjää ja venäjää harrastavan katsojan päässä ehtii tapahtua kaikenlaista. Sillä on vertailukohtansa myös neuvostoelokuvasa – Vadim Abdrašitovin *Juna pysähtyi* vuodelta 1982 on näytelmäfilmin puolella pitkälle samantyylinen symboli stagnaatioajan Neuvostoliitosta. Mutta Cattinin ja Kostomarovin lyhyessä dokumentti-ilottelussa on kysymys ennen muuta kielestä, venäjän puhekielestä. Harvoin se lipsahtaa elokuvaan yhtä aitona kuin *Muuntajassa*, kaikkine kirosoineen ja alapään ilmaisuihin. Elokuvan *talking head* on varsinainen naamailija, mutta samalla venäjän kielen “russkaja fenja” -perinteisiin palauttaja: voin sieluni silmin nähdä hänet avaamassa onnettomuusrekkansa konepellit kun kunnon *aksent* tai *blatnaja muzyka* pamahtaa ilmoille.

Muuntaja ei ole hienohelmojen elokuva. En suosittele sitä ystävyysseuran illanviettoihin... tai miksipä ei?

Pentti Stranius